

משרד המשטרה

פעולות ביקורת

משטרת ישראל

נערכה ביקורת על הטיפול מטעם המשטרה בעבירות משקיות; כן נערכה ביקורת על הטיפול בתלונות האזרח על אנשי משטרה, במטה הארצי וביחידות שונות של המשטרה; נבדק הטיפול ברכוש גנוב; נבדקו לסירוגין התנאים הפיסיים בבתי מעצר.

שירות בתי הסוהר

נערכה ביקורת על המינהל של בית סוהר רמלה ועל פעולות השירות בתחום חינוך אסירים ומתן שרותי תרבות בבתי סוהר.

במסגרת סקר שנערך על הביקורת הפנימית ביחידות ממשלתיות, נסקרו גם פעולות היחידה לביקורת פנימית שבשירות (בדבר ממצאי הסקר ראה דו"ח זה עמ' 178).

משטרת ישראל

ארגון הטיפול בעבירות משקיות

עבירות משקיות הן תופעות לוואי של חברה מפותחת מבחינה משקית. אופייני לעבירות אלה הוא, שעל פי רוב אין אפשרות לנקוט אמצעים משטריים למניעתן, וכתוצאה מעבירות אלה עלולים להיפגע מספר לא קטן של אזרחים בעת ובעונה אחת. עוד מהאופייני לעבירות מסוג זה — ובעיקר למתוחכמות שביניהן — שהעבריינים במקרים רבים הם בעלי אינטליגנציה גבוהה מזו של העבריין הרגיל, ובעלי ידע והתמחות בעסקים.

בשנת 1971 פתחה המשטרה 5,394 תיקים על עבירות משקיות, (מכלל 148,236 תיקי חקירות), לפי הפירוט הבא: (הטבלה נערכה על ידי משרד מבקר המדינה, על פי נתונים של משטרת ישראל).

2,393	משיכת שיק ללא כיסוי
1,651	מיממה, תחבולה, עושק
573	זיוף אחר והפצת מטמכים כוזבים
333	עבירות על תקנות ההגנה (כספים)
241	גניבה ע"י סוכנים
81	שונד ושימוש לרעה במשרה
47	זיוף מטבעות, שטרי כסף ובולים
15	גניבה ע"י עובדי ציבור
60	עבירות כלכליות אחרות

משרד מבקר המדינה בדק במחצית השנייה של 1972, את אירגון הטיפול של המשטרה בעבירות משקיות. הביקורת נערכה במטה הארצי — מחלקת החקירות, ביחידות שבשלושה המחוזות של המשטרה; לרבות במרחבי ירושלים, תל אביב וחפה (בדבר ביקורת קודמת על המחלקת לחקירות כלכליות, שטיפלה או בעבירות מסוג זה ראה דו"ח שנתי 17, עמ' 344 ודו"ח שנתי 18 עמ' 343).

היחידות המטפלות בעבירות

ראש אגף החקירות במטה הארצי אחראי לפיקוח על כל יחידות החקירות והכוונתן. באגף החקירות מחלקת חקירות, שאחד מתפקידיה העיקריים לטפל בעבירות משקיות חמורות; במחלקה זו מדור לחקירות ומדור לפיקוח. בשנת 1971 הועסקו במחלקה 15 עובדים — תשעה קצינים ושישה סמלים.

המשרות של המדור לפיקוח, אשר הוקם עוד בשנת 1966, טרם אוישו במלואן. אין בידי המדור למלא אפוא את כל התפקידים המוטלים עליו, דהיינו פיקוח והדרכה של עובדות יחידות החקירות במחוזות.

מחלקת החקירות טיפלה בשנת 1971 ב-227 תיקים בעניינים פליליים, ביניהם תיקי עבירות משקיות כבדות משקל, ובעיקר עבירות על חוק החברות, אי סדרים בחברות ומעילות של עובדי ציבור, אשר הטיפול בהן מרוכז במחלקה.

הטיפול בעבירות משקיות במרחבים ובנפות מרוכז במדורי רמאויות. מדור זה עוסק בחקירת מקרי שוחד, מעילות, זיופים, עבירות על תקנות ההגנה (כספים), שיקים ללא כיסוי ועבירות אחרות כיוצא בהן. במטה מחוז תל אביב קיים מדור רמאויות אחד לכל שלגשת המרחבים שבמחוז.

מישורי עובדים

1. חקירת עבירות משקיות דורשת ידע והתמחות מיוחדת, החל ממידע משטרתי כגון אבחון מסמכים מזויפים, וכלה בידע והתמצאות בתהליכים מסחריים וניתוח דו"חות פיננסיים. ההתמחות בחקירת עבירות מסוג זה היא, בחלקה, תוצאה של צבירת נסיון בעבודה משטרית והשתלמויות מיוחדות בחקירות; אך לחקירת עבירות מסובכות, בתחום הפעילות הפיננסית, דרושה, נוסף על כך, גם השכלה על תיכונות מתאימה, אשר תאפשר לחוקר להבין ולהעריך אל נכון את הרקע של פעולות עיסקות מורכבות, ולבודד את הראיות הדרושות להסקת מסקנות, הן על דם, והן בעזרת מומחים יועצים.

במחלקת החקירות ובמדורי הרמאויות ירושלים, תל אביב, וחפה עבדו בשנת 1971 70 חוקרים. להלן נתונים על רמת ההשכלה הפורמאלית של עובדים אלה, כפי שנתקבלו מהמשטרה (השנים מציינות את הותק במשטרה):

ס"ה	20 שנה ויותר	15-19 שנה	10-15 שנה	5-10 שנה	5 שנה ופחות	
1	—	—	—	—	11	בעלי השכלה על תיכונות
22	2	2	2	1	3	בעלי השכלה תיכונית
13	4	4	6	1	4	ללא השכלה תיכונית

הטבלה מראה, שבשנים האחרונות גדל מספר העובדים בעלי השכלה על תיכונות.

זה שנים מקיימת המשטרה קורסים שונים לחוקרים. בקורסים נלמדים יסודות של עבודת החקירה המשטרתית. כמה מהעובדים, ביניהם בכירים, העוסקים בחקירת עבירות כלכליות, לא השתתפו בקורס של חוקרים. לקראת שנת 1973 תוכנן לראשונה קורס מיוחד בתחום זה לקצינים חוקרים.

המשטרה סבורה כי רוב החוקרים הטובים במשטרת ישראל, כמו במשטרות אחרות, עולים מהשירות ולומדים את מקצועם תוך כדי עבודתם. עם זאת הודיעה המשטרה, שהיא עומדת לפני שנוי הקריטריונים לגיוס לתפקידים מסוג זה, הוחלט להקים יחידה מיוחדת לחקירת עבירות משקיות; היחידה תאויש בעיקר על ידי בעלי השכלה גבוהה, בראש וראשונה משפטנים. לדעת הביקורת רצוי, נוסף לכך לעשות מאמץ ולעודד עובדים ותיקים להשלים את השכלתם הכללית והמקצועית.

2. משטרת ישראל — כמשטרות אחרות בעולם — נעזרת בחקירות משקיות מסובכות במומחים, בחלקם מומחים מיחידות ממשלתיות אחרות, ביניהן: אגף מס הכנסה, אגף המכס והבלו ובמקרים בודדים אף בעובדי משרד מבקר המדינה.

קורה גם שהמשטרה נזקקת תוך כדי חקירות להבהרותיהם של עובדי חברה נחקרת, כדי לקבל הסבריהם והדרכתם המקצועית. המשטרה סבורה, כי אין פגם בקבלת סיוע מטעם בעלי מקצוע, העובדים בחברה שבה נערכת חקירה, במיוחד כשהמדובר הוא בחברה גדולה.

לדעת הביקורת, הליכי עבודה אלה תקינים, בתנאי שבמשטרה גופה קיים גרעין של בעלי מקצוע, אשר להם ההשכלה והידע הדרושים, כדי להעריך בכוח שפוטם הם את אמינות הדברים, המוסברים להם, ואת חוות דעתם של מומחים, שאינם עובדי משטרה. במיוחד חשוב הדבר בהסתמכותה של המשטרה על עזרת עובדי חברה, שפעולותיה נחקרות; במקרים כאלה יש מקום לקבלת הסברים בעלי אופי ספציפי וטכני רק אם מתקיים תנאי זה.

הטיפול בתיקים

בפקודות הקבע נקבעו סידורים לניהול תיקי חקירות. את ההודעות והמסמכים בתיק חקירות המתהווים במהלך החקירה, יש לתייך בצדו הימני של התיק לפי סדר כרונולוגי ולסמנם במספרים סידוריים. מסמכים אחרים (דו"חות, פקודות מאסר, פקודות חיפוש, הזמנות ועוד) יש לתייך בצדו השמאלי של התיק ולסמנם באותיות האלף-בית. ביומן החקירות יש לפרט את כל הפעולות שעשו החוקרים ולרשום את הוראות הקצינים הממונים. בכל מקרה של העברת תיק ליחידה אחרת, וכן עם העברתו לפרקליטות ובעת קבלתו, יש לבדוק את שלימות התיק. בדיקת ביצוע הוראות הפקודה במדור הרמאויות של מחוז תל אביב העלתה, שלא בכל התיקים נמצאו המסמכים כשהם מסודרים ולא צוינו הפעולות, שנעשו על ידי החוקרים ביומן החקירות.

בדיקת משך הזמן, העוברת מהתחלת החקירה ועד סיומה, העלתה, כי לא בכל מקרה משתמש החוקר בדרך היעילה והקצרה לקבלת פרטים נוספים לצורך המשך החקירה. למשל בתיק אחד היה דרוש העתק של קבלה מסניף דואר בתל אביב. במקום לגשת לדואר או לבקש את הטופס מפקיד הדואר בטלפון, שלח החוקר במשך 15 חודשים שמונה מכתבים לדואר, אולם עד לסיום הביקורת לא התקבלה תשובה והחקירה לא נסתיימה. גם בתיקים נוספים התעכבה החקירה בגלל התכתבות ארוכה במקום טיפול יעיל אחר.

נמצאו גם תיקים, שבהם התעכבה החקירה בגלל קשיי תקשורת בין יחידות המשטרה. לדוגמא: מדור רמאויות בתל אביב פנה במשך שמונה חודשים תשע פעמים לתחנות המשטרה ברמלה ובחולון, וביקש להבטיח הופעת נאשם מסויים לחקירה; אולם ללא תוצאות.

המשטרה הסבירה, כי יחידת משטרה, אשר מתבקשת להזמין חשוד או עד, או להודיע להם שעליהם להופיע ביחידה אחרת לצורך חקירה, אינה רשאית לעשות יותר מאשר לאתר את האיש ולמסור לו את ההודעה. כאשר האיש אינו נענה להזמנה, לא ניתן להפעיל נגדו אמצעי כלשהו מלבד פניה לבית המשפט להוצאת פקודת מעצר. צעד זה אפשרי רק כאשר קיימות ראיות מספיקות, המצדיקות זאת. אין ספק שבתנאי עבודה תקינים עדיף היה לשגר את החוקר למקום מגוריו של העד או החשוד כדי לחקור אותו במקום; במצב הנוכחי של עומס עבודה על החוקרים נוקטים דרך זו רק בתיקים חשובים במיוחד, ובאחרים נגרמות השהיות.

לדעת הביקורת מצב זה, שהוא בחלקו תוצאה מגורמים מינהליים, יש בו כדי לגרום מיעילות החקירה, כדי להתגבר על עיצורים מינהליים מן הצורך שהמשטרה תפעיל פיקוח מוגבר על ידי היחידה המרכזית במטה הארצי; ואם יש הכרח בדבר, אף על ידי תוספת אמצעים.

הטיפול בתלונות נגד אנשי משטרה

אנשי המשטרה באים, בביצוע תפקידיהם, במגעם, מתמידים ורבים מאוד עם הציבור. אופיים של המגעים מגוון ביותר, החל במגע המתבטא בבקשת אורח לעזרה מאיש משטרה וכלה במגע האורח עמו בעל כורחו, כגון רישום דו"ח על עבירת תנועה, ואף מעצר או שימוש בכוח. עקב מגעים אלה יש אשר האורח מרגיש את עצמו נפגע על ידי פעולה מפעולות אנשי המשטרה או מחדל ומגיש על כך תלונה.

בפקודות הקבע של המשטרה נקבעו נהלים לטיפול בתלונות של אזרחים על אנשי משטרה. תלונות מתקבלות בכל יחידות המשטרה, בכתב או בעל פה, לרבות תלונות במהלך החקירות. כמו כן מתקבלות תלונות במוסדות שמחוץ למשטרה בעיקר בכנסת ובנציבות תלונות הציבור הפועלת במשרד מבקר המדינה. בשנת תשל"ב, השנה הראשונה של פעילות הנציבות נתקבלו בה 320 תלונות על פעולות המשטרה, לרבות על התנהגות שוטרים בעת מילוי תפקידם. מכלל התלונות שהסתיים בהן הברור, נמצאו 21.2% מוצדקות (ראה נציב תלונות הציבור — דו"ח שנתי 1 עמ' ב' בנספח).

בתקופה אוגוסט-אוקטובר 1972 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על הטיפול בתלונות על אנשי משטרה, שנתקבלו במשטרה גופה בשנת 1971. הביקורת נערכה במטה הארצי, לשכת המפקח הכללי; במחוז תל-אביב; במחוז הדרומי, מרחב ירושלים ומרחב המרכז; ובמחוז הצפוני, במרחב חיפה ונפת חדרה. הביקורת היתה מידגמית וכללה 930 תלונות. ביקורת קודמת בנושא זה נערכה בשנת 1966 (ראה דו"ח שנתי 17, עמ' 348).

רישום תלונות

1. בכל יחידה שבה מתקבלת תלונה, נפתח לה תיק. התלונות מועברות בנתיבי הפיקוד אל מפקדו של איש המשטרה, שנגדו הוגשה התלונה, לפי מקום שירותו; המדובר במפקדים בדרג בכיר, כגון מפקד מחוז, מרחב ונפה. תלונה, שנשלחה אל שר המשטרה, נפתח לה תיק בלשכת השר, והיא מועברת לצורך בדיקתה דרך לשכת המפקח הכללי

ליחידה, שבה משרת השוטר, שנגדו הוגשה התלונה. גם ביחידות אלה נפתח תיק לאותה תלונה. יוצא, שלתלונה בודדת נפתחים לעיתים שלושה או ארבעה תיקים, שכל אחד מהם ממוספר במספר שונה.

ברוב התיקים שנפתחו בלשכת המפקח הכללי, נמצאים אך ורק העתקי התלונות והעתקי התשובות למתלוננים, ולא המסמכים הנוגעים לתלונה. מסמכים אלה נמצאים בתיקים, שנפתחו ביחידה של איש המשטרה, שנגדו הוגשה התלונה, שבה נערך הבירור. לדעת הביקורת רצוי, שהמשטרה תיתן את דעתה להקטנת מספר התיקים, הנפתחים לתלונות, ולריכוז המסמכים, כך שבידי הגורמים האחראים יהיה מידע מושלם בעת טיפולם בהן, ועם זאת ניתן יהיה לצמצם במידה רבה פתיחתם וניהולם של תיקים רבים בכל יחידה ויחידה.

- מחמת שיטת הרישום לא הייתה אפשרות לקבוע את המספר המדויק של התלונות, שנתקבלו מאזרחים בתקופה הנסקרת בכל יחידות המשטרה. הנתונים בטבלה מבוססים על מספר התיקים, שנמצאו ביחידות שבוקרו, ומבחינת התלונה הבודדת הם בחלקם חופפים זה לזה.

התיקים שנפתחו - בשנת 1971	התיקים שסקרה הביקורת (1)	היחידה
1,010	445	במטה הארצי - לשכת המפקח הכללי
629	230	במחוז תל-אביב
283	130	במחוז הדרומי (מרחב ירושלים במרחב המרכז)
215	125	במחוז הצפוני (מרחב חיפה ונפת חדרה)

(1) חתיקים כוללים תלונות על פעולות המשטרה ותלונות על התנהגותם של שוטרים.

הבדיקה המדגמית של 445 תיקי התלונות בלשכת המפקח הכללי העלתה: כ-65% מן התלונות התייחסו לרישום דו"חות על עבירות תעבורה, לאי ביצוע פקודות הוצאה לפועל, לטיפול המשטרה בסכסוכי שכנים ולמעשי התפרצויות וגניבות. כ-35% מן התלונות הוגשו נגד אנשי משטרה בעיקר בטענה של מעצר בלתי חוקי, שימוש בכוח ללא צורך, התנהגות בלתי אדיבה כלפי אזרח.

במשטרת ישראל לא הייתה יחידה מרכזית, שתהייה אחראית לטיפול בתלונות המת-קבלות במשטרה. רק בתלונות, שהעבירה למשטרה נציבות תלונות הציבור, רוכז הטיפול בהן בלשכת המפקח הכללי. החל ב-1.1.1973 פועלת במטה הארצי יחידה האחראית לטיפול בתלונות מן הציבור. שם היחידה: לשכת הממונה על תלונות הציבור.

2. על פי פקודות הקבע יש לרשום בכל מקרה תלונה, שהגיש אזרח בעל פה נגד איש משטרה על התנהגותו. פקודות הקבע גם מפרטות את סדרי גיהול התלונות ורי-שומן.

- נמצאו כמה מקרים, שהמשטרה סירבה לקבל ולרשום את תלונותיהם של אזרחים בתלונה שהוגשה ב-15.2.1971 למפקח הכללי נאמר: "עוד באותו לילה הלכתי למשטרת נתניה כדי להתלונן, הם לא רצו לרשום התלונה..."; בתלונה מ-24.6.1971 למפקד המרחב כתוב: "...באתי לתחנת פתח תקוה להתלונן, ובמשטרה לא רצו לקבל ממני התלונה, בטענה שאין עבירה". עורך דין, שהגיע מתל-אביב לחיפה כדי להגיש תלונה, כתב אל המפקח הכללי ביום 30.9.1971, שקצין תורן לא היה מוכן לרשום את תלונתו.

בתלונה מיום 20.7.1971 כתב אורח למפקד משטרת ירושלים: "מיד הלכתי למשטרה במגרש הרוסים ורצייתי למסור תלונה נגד השוטרים וחטיפתי את הקצין התורן, אבל השוטרים במודיעין לא נתן לי למסור את התלונה". בתלונה מ-10.2.1971 למפקד הכללי נאמר, שבמרחב הירקון לא היה מוכן החוקר התורן לקבל תלונתם של שני אזרחים.

3. בפקודות הקבע גם נאמר, שאם נתקבלה נגד איש משטרה תלונה בעקיפין או במישרין על ידי חוקר במהלך חקירה של מתלונן, עד, חשוד או של נאשם על החוקר לרשום את פרטי התלונה. את ההעתק מן העדות, יחד עם דו"ח על מהות התלונה ונסיבותיה, יש להעביר אל מפקדו של איש המשטרה, לפי מקום שירותו.

- נתגלו מקרים, הן על ידי המשטרה והן תוך בדיקת תיקי תלונות על ידי משרד מבקר המדינה, שלא הוגש דו"ח על תלונות של אזרחים בשעת החקירה ולא היה טיפול בהן.

בעקבות הביקורת המציאה המשטרה למשרד מבקר המדינה נוהל זמני, בתוקף מ-1.1.1973, ובו נקבע, שאם הופיע אדם ביחידת משטרה, כדי להתלונן, התלונה תתקבל. אין לדחות קבלת התלונה או לייעץ למתלונן להגיש תלונתו במקום או במועד אחרים. תלונה, שהוגשה בעל פה, תירשם הודעת המתלונן על ידי קצין ביחידה או בפקוחו. לא היה אותה עת קצין, תירשם ההודעה על ידי איש המשטרה, שדרגתו הגבוהה ביותר. התקבלה תלונה בעקיפין או במישרין על ידי חוקר במהלך חקירה של אדם, יכלול החוקר את פרטי התלונה בהודעה, שתועבר אל מפקדו של איש המשטרה, שנגדו הוגשה התלונה.

לדעת הביקורת היה רצוי להוסיף לנוהל זה, שתלונות יירשמו ביחידות המשטרה השונות במרוכז — ביומן המשטרה או בדו"ח מיוחד — כדי לאפשר טיפול ומעקב גאות אחריו.

פעולות מינהליות לאחר קבלת התלונה

1. - בהתאם לפקודות הקבע על המפקד לאשר למתלונן את קבלת התלונה, אם לפי השערותו יחלוף פרק זמן העולה על שבועה ימים, עד אשר יהא בידו להשיב למתלונן. סדרי מינהל תקינים דורשים, שאישור התלונה ישתקף בתיק על ידי השארת העתק בתיק, או רישום מתאים. עיון בתיקי תלונות מראה, שלא בכל מקרה, כשהדבר היה דרוש לפי ההוראות, נמצא תיעוד על אישור קבלת התלונה על ידי המפקד. למשל, מבין 47 תלונות משנת 1971, שנבדקו במרחב ירושלים, לא נמצא ב-31 תיקי תלונות תיעוד על אישור קבלת התלונה. גם ביחידות אחרות, במרחב חיפה, במרחב דן ובמרחב הירקון, נמצאו מקרים, שלא היה בתיק תיעוד על אישור קבלת התלונה.

אשר למשך הטיפול בתלונות, הראתה בדיקה מדגמית של 150 תיקי תלונות בלשכת המפקד הכללי, שמשך הטיפול בהן מתאריך קבלת התלונה עד לתאריך מתן התשובה היה כדלקמן: עד 15 יום — 11 מקרים; מ-16 עד 30 יום — 28 מקרים; מחודש עד חודשיים — 65 מקרים; מחודשיים ועד לשלושה חודשים — 32 מקרים; משלושה חודשים ועד ששה חודשים — 12 מקרים; יותר משישה חודשים — 2 מקרים.

על פי נתוני המדגם משך הטיפול ברוב התלונות הוא סביר. עם זאת, כיוון שב-30% מהמקרים בקירוב נמשך הטיפול יותר מחודשיים, וחלו עיכובים בבירור תלונות, דבר שעליו עמד גם דו"ח שנתי 1 של נציב תלונות הציבור נראה לביקורת, שדרושה עירנות מתמדת לזירוז הטיפול בתלונות.

2. לפי פקודות הקבע בדבר הטיפול בתלונות מוסמך היה מפקדו של איש המשטרה, שנגדו הייתה התלונה להחליט בתלונה, חוץ מאשר במקרים מוגדרים, כגון תלונה על התנהגותו של קצין; ותלונה נגד סמל, אם בירור התלונה העלה, שאכן היה פגם בהתנהגותו של הסמל. במקרים כאלה מועברת ההחלטה לדרג בכיר יותר. אין הפקודה מפרטת את דרכי הטיפול בתלונה ובירורה עד לקבלת החלטה.

- על פי רוב הוטל בירור התלונות על קצינים של אותה יחידה, שבה משרת איש המשטרה, שנגדו הוגשה התלונה. נמצאו 2 מקרים, שבתלונה החליטו קצינים שלא היו מוסמכים לכך בהתאם לפקודה. במרחב הירקון הועלו תלונות, שהוגשו נגד שוטרים בדרגת רב-סמל, ובירורן נעשה, על ידי איש משטרה, שאף הוא היה באותה דרגה.

משרד מבקר המדינה הסב את תשומת לב המשטרה לסעיף אחר של פקודת הקבע הנוכחת הדן במינוי קצין בודק, ועדה בודקת ותפקידיה. קצין או ועדה מתמנים לקבוע עובדות ומסקנות בעניין הנמסר להם וכן להמליץ המלצות, אם יידרשו לעשות כן. אותו סעיף קובע, כי דרגתו של קצין בודק צריכה להיות גבוהה מדרגתו של אותו איש משטרה, שהתלוננו עליו. הוראות אלה רצוי, יחולו גם על בירור תלונות על פי סעיפי הפקודה הדנים בטיפול בתלונות. כן העירה הביקורת, שרצוי לפרט ולהבהיר את דרכי הטיפול בתלונה עד לקבלת החלטה.

הנוהל הזמני כולל הוראות מפורטות יותר לטיפול בתלונות גם בדרג הבירור המינהלי. בין היתר נקבע בנוהל, שדרגים בכירים במשטרה האחראים לטיפול בתלונה רשאים למנות קצין, או צוות קצינים, לבירור תלונה, ופורטו הנחיות לטיפול בתלונות על ידי קצין מברר או צוות מברר.

3. - הביקורת העלתה מקרים, שעדים לא הוזמנו ושעדותם של מתלוננים, לא נתקבלה ולא נרשמה הנמקה לכך, גם כאשר המתלונן דרש זאת במפורש.

לפי הוראות פקודות הקבע בדבר קצין בודק רשאי הקצין להזמין עדים לפי שיקוליו. את תוכן העדויות יש לרשום בפרוטוקול, ואת נכונותן מאשר העד בחתימתו. במקרה של עדויות סותרות על הקצין הבודק להחליט, איזו גירסה של נשוא התלונה נתקבלה על דעתו, ולרשום את הנימוקים לכך. הוראות אלה מתייחסות רק לפעולות של קצין בודק, אך הן צריכות, לדעת הביקורת, לשמש כקו מנחה גם לאנשי משטרה אחרים, כאשר הם מבררים תלונות.

אף כי יש לקצין המברר תלונה, שיקול דעת בדבר הזמנת עד, וייתכן שהתלונה עצמה נראית כמספקת מבחינת המידע לברר התלונה, נראה לביקורת, שמבחינת המינהל התקין דרוש, שהשיקולים יירשמו, ועל ידי מי שהוסמך לכך.

4. תיקים אישיים של אנשי המשטרה מתנהלים במחלקת כוח אדם שבמטה הארצי של המשטרה וביחידות הרישום במחוזות, במרחבים או בנפות. כיוון שהמסמכים שבתיק האיש של שבמטה הארצי משמשים את המשטרה לצורך קבלת החלטות הנוגעות לניהול כוח אדם, מן הצורך, לדעת הביקורת, שהמסמכים הנוגעים לטיפול בתלונות, שהוגשו נגד אנשי משטרה, יתויקו לאחר הטיפול בתלונה בתיקים אישיים אלה.

- בפקודת הקבע נקבע, שקצינים, שהוסמכו למנות קצין בודק, רשאים להעביר את תיק הבדיקה למחלקת כוח האדם לשם אישור הממצא והמלצת הקצין, אולם הם גם רשאים שלא לעשות כן, אלא לאשר את הממצא וההמלצה בעצמם. הביקורת העלתה, שלמחלקת כוח אדם במטה הארצי נשלחו בתקופה מאי-ספטמבר 1972 מסמכים על מקרים מעטים בלבד. עם פרסום הנוהל הזמני נקבע, שתלונות בעלות משקל יועברו

לטיפולו של הממונה על תלונות הציבור עם מסקנות והמלצות של קצינים בדרגים בכירים במשטרה.

במתקנות שבמדינות העולם ואף בישראל גוברת והולכת רגישות הציבור למעשיהם של שוטרים במילוי תפקידם, במיוחד במקרים, שהמשטרה נאלצת להפעיל את סמכויותיה כדי לעצור אדם או להשתמש בכוח, כאשר אין מנוס מכך. המספר המוחלט של התלונות, שהגישו האזרחים אינו גדול, אך חשוב ביותר, שביורר תלונות נגד אנשי המשטרה יהיה וייראה כממצה. משום כך, שומה על המשטרה לטפל בזירות בכל תלונה המופנית נגד אנשיה, ולפתח הסדרים לטיפול נאות בתלונות האזרח.

נוסף לתיקון הליקויים דלעיל רצוי לשפר את הטיפול בתלונות כדלקמן:

(א) בירור תלונה על איש משטרה נעשה, ברוב המקרים, על ידי קצין מיחידתו או על ידי מפקדו הישיר. להמלצתו של המפקד הישיר נודע משקל רב להחלטה על התלונה, אף אם ההחלטה הסופית מתקבלת בדרגים בכירים יותר. לעתים ייתכן, שעקב יחסי עבודה השוררים ביחידה, יושפע המפקד הישיר של איש המשטרה, שעליו נסבה התלונה, מדבריו של אותו איש משטרה על נסיבות המקרה יותר מאשר מדברי המתלונן במשטרה. כיוון שכך, היה רצוי לשקול מתן הוראה מפורשת, שבידי קצין בכיר תהיה סמכות להחליט בדבר חקירת התלונה על ידי איש משטרה, שאינו שייך ליחידתו של נושא התלונה. למעשה נוהגת כך המשטרה לפעמים כבר עתה.

(ב) לפי ההוראות הקיימות יכולים מפקד מרחב או מפקד מחוז להחליט על תלונה ללא התייעצות עם יחידות אחרות, עם היועץ המשפטי של המשטרה או עם כל גורם אחר. בצה"ל חובה להעביר, על פי הוראות הפיקוד העליון, את תיק החקירה של תלונה אל הפרקליט הצבאי לקבלת חוות דעת, כאשר תלונה נחקרת על ידי ועדת חקירה. העברת תלונות בעלות משקל אל היועץ המשפטי של המשטרה הייתה מאפשרת לקבל — מלבד הדיכויים המשפטיים — חוות דעת נוספת לטיפול נכון בתלונה, מגורם שאינו מקיים קשרי עבודה שוטפים עם נושא התלונה.

(ג) משטרת ישראל אינה מפרסמת נתונים על הטיפול בתלונות המוגשות על ידי אזרחים נגד אנשי המשטרה, ואף בדו"ח השנתי של המשטרה לשנת 1971 אין נתונים על נושא זה. לדעת הביקורת, יש ערך ציבורי לכך, שנתונים אלה יתפרסמו, כפי שהדבר נעשה על ידי משטרות במדינות אחרות. ראוי אפוא לשקול הנהגת פרסום מעין זה.

שירות בתי הסוהר

חינוך אסירים בבתי סוהר

חינוכו של אסיר בין כותלי בית סוהר הוא בעל חשיבות מבחינת האפשרויות להעסיקו בעת ריצוי עונשו ומבחינת שיקומו של האסיר. בישראל, כמו במדינות אחרות, דאג המחוקק להיבט זה של הטיפול באסיר.

על פי תקנות בתי הסוהר יש לארגן ולקיים בכל בית סוהר תכנית של שיעורי ערב להרחבת ידיעותיהם של האסירים בשעות הפנאי וכדי לעודד אותם ככל האפשר ללימוד עצמי; בכל בית סוהר יש לקיים ספרייה, וכל אסיר רשאי לשאול ממנה ספרים; תשומת לב מיוחדת תינתן לחינוכם של אסירים, שאינם יודעים קרוא וכתוב; באישורו של נציב שירות בתי הסוהר יינתנו להם הקלות ללמוד גם בתוך שעות העבודה.